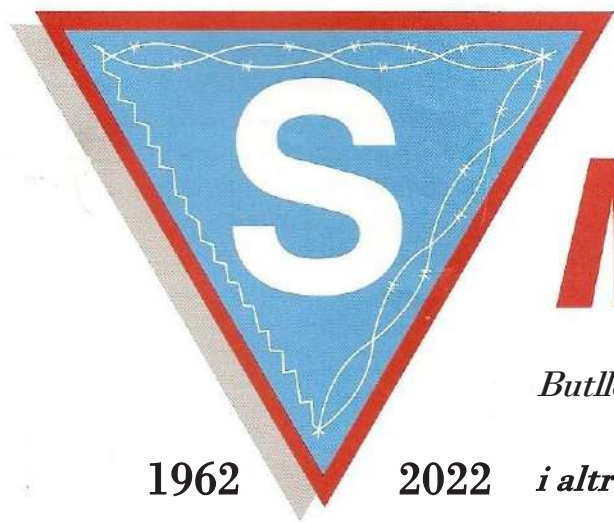

Mai més!

Butlletí d'informació i comunicació de l'Amical de Mauthausen

1962

2022

i altres camps i de totes les víctimes del nazisme d'Espanya

Sumari

- 1 · Editorial.
- 2 · Col·laboracions.
 - Republicans a les Illes del Canal.
- 3 · Maternitat als camps nazis.
- 4 · Informacions.
 - Declaració de la FIR.
- 5 · Lleida, premi 2N.
- 6 · Comitè Internacional Sachsenhausen.
 - Sessió preparatòria Dia Holocaust.
 - Cap de setmana antifeixista.
- 7 · Memòria exili republicà a França.
 - Camp de Noé.
 - 43 Jornades Memòria a Gandesa.
- 8 · Assemblea A.C. D'Ex-presos Polítics.
- 9 · Ateneu Memòria Popular.
 - Via Laietana, Impunitat o memòria?
 - Memòria democràtica per a l'ajuntament de Madrid.
- 10 · Llei de Memòria Democràtica.
 - ACTIVITATS I HOMENATGES.
 - Xarxa Mai Més.
 - Trobada d'ajuntaments de la Xarxa.
- 11 · Activitats i Homenatges a Catalunya.
- 13 · Activitats i Homenatges a Andalusia.
 - Activitats i Homenatges a l'Aragó.
- 15 · Activitats i Homenatges a Castella-La Manxa.
 - Activitats i Homenatges a Madrid.
- 16 · Activitats i Homenatges al País Valencià.
- 17 · Activitats i Homenatges al País Basc.
 - Altres informacions.
- 18 · Recordem a...
- 19 · Viatge a Mauthausen 2022.
- 20 · Acròstic Temàtic N.º 24.

© Amical de Mauthausen i altres camps de concentració nazis.

Sils, 1 baixos – 08002 Barcelona

Tel. 93 302 75 94

e-mail: info@amical-mauthausen.org

REDACCIÓ: Rosa Toran i Josep San

Martín

MAQUETACIÓ: Josep San Martín

Dipòsit legal: B-14.608-2001

S'autoritza la reproducció de fragments citant-ne la procedència.

Editorial

Des de les pàgines d'aquest butlletí volem desitjar-vos a tots els socis i sòcies de la nostra Amical, que aquest any nou 2022 que iniciem sigui un any millor per a tots i per a totes, esperant que la pandèmia que encara ens tenalla vagi deixant pas a una situació que ens permeti reprendre els contactes d'una manera més entrañable i propera. Des de l'**Amical de Mauthausen i altres camps** hem vist com aquests dos anys darrers la distància i les videoconferències substituïen moltes vegades la proximitat del tracte que des de sempre l'Amical ha procurat mantenir amb els socis i sòcies que sou l'autèntic tresor de la nostra associació i que, en una gran proporció, sou alhora familiars dels republicans i republicanes que van patir la deportació als camps nazis i que molts no van tornar, aniquilats per la maquinària destructiva del nazisme en el seu intent d'escombrar les vides de tots aquells que no encaixaven en una societat que no admetia la diferència amb els models establerts pels nazis.

Els nostres compatriotes van pagar molt car el fet d'haver estat els primers lluitadors antifeixistes que es van enfrontar a Franco, Hitler i Mussolini. Al tracte inhumà dels camps van haver d'afegir el silenci, la desinformació, el menyspreu dins el seu propi país sota la dictadura franquista i encara durant més anys després de la desaparició del dictador.

Però el seu esperit combatiu, el seu compromís vers el futur van fer que, el 1962, deportats de diferents camps, fundessin la nostra associació, *l'Amical de Mauthausen i altres camps i de totes les víctimes del nazisme d'Espanya*. Aquest any es complirà el 60è aniversari de la nostra fundació en plena clandestinitat durant el franquisme; 60 anys de testimoni, moltes vegades en situacions difícils, però mantenint sempre viva la torxa de ser dipositaris de la memòria de la deportació, memòria que ens van llegar aquests deportats i deportades supervivents, que ells mateixos van defensar des dels Comitès Internacionals clandestins als camps.

Per tot això, volem que aquest 60è aniversari de la nostra fundació reprengui amb més afany, si és possible, el sentit de la paraula Amical que els fundadors van adoptar. Amical, amigues, companys... en suport fraternal entre tots; familiars, socis i sòcies de tots els racons d'Espanya. Tots plegats ens hem unit per continuar mantenint viva la flama de la memòria dels republicans i republicanes víctimes del nazisme i preservar el seu missatge i honorar el seu record a cadascun dels pobles i ciutats de Espanya on van néixer, on va discórrer la seva vida fins a la sortida cap a l'exili.

Durant aquest temps de pandèmia hem après fins i tot a donar-nos abraçades virtuals. Des d'aquest butlletí volem enviar-vos una abraçada no només virtual, sinó una abraçada càlida, afectuosa, fraternal... que ens ajudi a seguir fidels a la memòria dels nostres deportats i deportades durant aquest 2022, any del 60è aniversari de la nostra Amical.

Salut!

El 10 de desembre es compliren 73 anys de l'aprovació de la Declaració Universal dels Drets Humans, aprovada per l'ONU. Una vegada més hem de manifestar que els Drets Humans són la base de la Democràcia i ens cal denunciar la seva total vulneració en els règims nazi-feixistes, entre els quals la llarga dictadura franquista, i exigir polítiques públiques de memòria que responguin a la **VERITAT, JUSTÍCIA, REPARACIÓ i NO REPETICIÓ.**

COL·LABORACIONS

Treballadors esclaus o deportats. Els republicans a les illes del Canal de la Mànega

Xavier Martí

La rendició incondicional del Tercer Reich, datada el 7 de maig de 1945, va ser autoritzada pel successor de Hitler, l'almirall Karl Dönitz, i signada per part del general Alfred Jodl a Reims. Les hostilitats van cessar el 8 de maig a les 11 de la nit. L'endemà, però, encara restaven unitats alemanyes en actiu, com és el cas de les que ocupaven les illes de Guernsey i Jersey des de l'estiu de 1940. El darrer reducte teutó de la Segona Guerra Mundial, el de l'illa d'Alderney, no serà fet presoner fins el 16 de maig. Aquestes tres illes situades al Canal de la Mànega es van convertir en l'únic territori propietat de la Corona Britànica ocupat per part dels exèrcits de Hitler.

Auschwitz o Mauthausen són topònims que ja formen part de la cultura general de moltes persones, però d'altres camps de treballs forçats o de concentració creats pel règim nacionalsocialista arreu d'Europa no són tan (o gens) coneguts: és el cas de les 19 instal·lacions d'empresonament i de treballs forçats de Jersey; dels 5 camps per a treballadors esclaus oberts a Guernsey, i dels 4 d'Alderney, que rebien els noms de Borkum, Helgoland, Sylt i Norderney (I i II). Els dos darrers, passaran a estar controlats directament per les SS del camp de concentració de Neuengamme a partir de 1943, convertint-se d'aquesta manera en les úniques instal·lacions de càstig i mort administrades per les milícies del partit nazi (NSDAP) en territoris propietat del rei Jordi VI d'Anglaterra.

Els republicans de l'Estat espanyol van ser els primers (a partir de 1941) en ser deportats a les illes del Canal de la Mànega i els darrers en ser alliberats per l'exèrcit britànic el 9 de maig de 1945. Aquests lluitadors antifeixistes viuran el mateix *via crucis* de persecució i repressió que els republicans que van ser deportats a d'altres camps del Tercer Reich, com Mauthausen, Sachsenhausen, Dachau, Buchenwald o Ravensbrück. És a dir, es caracteritzaran per haver lluitat contra Franco a l'Exèrcit Popular, a les Milícies Antifeixistes o essent militants de partits o sindicats d'esquerra o anarquistes; per haver marxat a l'exili arran de la desfeta de la Segona República; per haver estat tancats als camps de concentració france-

sos; per haver estat víctimes de l'ultimàtum de 1939 del govern francès, que exigia als republicans que triessin entre dues opcions: o enrolar-se a la Legió Estrangera o a les Companyies de Treballadors Estrangers del seu exèrcit o tornar a l'Estat espanyol i fer front a les represàlies dels feixistes espanyols; per haver estat lliurats als nazis com a treballadors esclaus per part del Règim de Pétain arran de l'ocupació alemanya de 1940; per haver treballat a les fortificacions alemanyes del Mur de l'Atlàntic o a les seves bases submarines i, finalment, per haver estat deportats a algun camp de concentració o de treballs forçats nacionalsocialista.

El règim de Hitler va crear per tota Europa fins a 44.000 espais de detenció de tot tipus, amb grandàries i funcionalitats diferents. Van ser presons, camps de treballs forçats, camps de trànsit, camps de concentració i camps d'extermini; alguns administrats per les SS o per altres organismes de l'Oficina Central de Seguretat del Reich (RSHA) i d'altres per l'Organització Todt (OT) –l'empresa d'enginyeria civil i militar de Hitler, estructurada com un exèrcit i que va esclavitzar 1,5 milions de persones dels països ocupats per fer obres com les de les fortificacions del Mur de l'Atlàntic– o per la *Wehrmacht*.

El santsenc Josep Colet Alquézar, reclòs a Guernsey el 1943 després de treballar a les bases submarines de la costa occidental francesa, serà un dels 16.000 presoners multinacionals (espanyols, soviètics, jueus francesos, polonesos, holandesos, belgues, alemanys...) deportats als camps de les illes del Canal de la Mànega per part de l'OT o de les SS per a treballar en condicions d'esclavatge. Colet –com va passar amb centenars de republicans de l'Estat espanyol– va ser tipificat per les autoritats franceses i alemanyes de l'època com a treballador forçat i no com a deportat, ja que va ser enviat a un camp administrat per l'OT i no per les SS (els camps de les illes de Jersey i Guernsey pertanyien a l'OT, i els 2 únics gestionats per les SS estaven a Alderney). Aquest detall administratiu farà que Colet i els 2 milers de republicans enviats a les illes del Canal no apareguin a les llistes oficials de deportats, com és el cas del Banc de la Memòria Democràtica de la Generalitat de Catalunya, que el 2020 només va confirmar els noms d'una

trentena de persones empresonades als camps d'Alderney (segons els testimonis dels supervivents, la quantitat arribaria als 500 en aquesta illa). Aquesta *injustícia* podria obrir un debat històric, polític i jurídic, ja que si ens centrem en allò que va passar en tots els centres de detenció nacionalsocialistes, no seria lògica ni raonable aquesta distinció entre persones preses i, per tant, tampoc ho seria la seva classificació administrativa: *deportats* o *treballadors forçats*. En aquest sentit, cal destacar els testimonis dels supervivents de l'illa d'Alderney, els quals van indicar que als 4 camps (2 administrats per l'OT i 2 per les SS) es va aplicar la mateixa política d'eliminació mitjançant el treball que es va posar en marxa a tota Europa per part dels nazis. A més, tant els republicans esclavitzats per l'OT com els que ho estaven per part de les SS, eren presos sense delictes, és a dir, eren víctimes d'un règim totalitari (amb connivència d'interessos, sobretot econòmics, i àvids de mà d'obra esclava entre l'estat alemany, l'NSDAP, les SS, la RSHA, els grans industrials i terratinents i, fins i tot, els petits comerciants i propietaris rurals) que utilitzava el racisme biològic i l'eugenèsia com a ideologia i l'eutanàsia, els camps de concentració i extermini i el genocidi industrialitzat i metòdic com a eines per aconseguir la seva utopia de futur basada en l'assoliment d'una comunitat popular ària i sana (*volkgemeinschaft*) i l'Estat Racial; els republicans (i qualsevol persona represaliada pel règim de Hitler) no havien matat, no havien violat, no havien ro-

bat... eren persones que professaven ideologies, religions i estils de vida o que pertanyien a ètnies o cultures considerades com a enemics pel nazisme. Finalment, cal tenir en compte que Hitler introduirà un nou concepte de conflicte armat mai vist fins aquell moment, ja que els nazis consideraran que estan portant a terme una Guerra Racial, on la majoria són enemics a exterminar, ja fossin militars o població civil de totes les edats; en el cas que ens ocupa, per tant, no hauria d'existir una distinció jurídic-administrativa entre presos de l'OT o presos de les SS.

El testimoni del supervivent Josep Colet Alquézar, finat el 1975, s'ha pogut plasmar gràcies a l'aportació en forma de records orals i gràfics del seu fill Joan Colet Genesias. El darrer republicà de l'Estat espanyol supervivent de Mauthausen, el cordovès Juan Romero, va morir el 3 d'octubre de 2020 a l'edat de 101 anys, i molts fills i filles d'altres supervivents ja són grans o, malauradament, ja han mort. Cal un esforç més per part de les administracions per recollir per escrit tots els testimonis dels familiars dels represaliats del nazisme i el feixisme que encara viuen, per completar del tot allò que ja s'ha fet per part dels supervivents, d'historiadors i entitats, moltes vegades de forma desinteressada. Perquè entendre i conèixer el passat ens pot servir per aconseguir que no es repeteixi en un futur...

La maternitat als camps de concentració a través de testimonis de republicanes espanyoles

Blanca Calvo Alonso

Geneviève de Gaulle es preguntava “com serà aquest Nadal per a les mares dels nadons que, gràcies a la clemència, no han estat ofegats en néixer?” (Álvarez i de Gaulle, 2010: 103). De tots els nascuts a Ravensbrück només van sobreviure cinc nens que, en ser enviats al costat de les seves mares a un *kommando* de treball extern, van ser ajudats per població civil (Álvarez i de Gaulle, 2010: 104). S'ha estimat que més d'un milió de nens d'origen jueu van ser exterminats als camps de concentració nazis (Sierra, 2009: 28); una xifra que no comptabilitza menors d'ètnia gitana; polonesos, amb discapacitat física o psíquica; esclaus, fills de dones deportades per la seva participació a la Resistència...

Les dones que ingressaven embarassades als camps de concentració eren obligades a avortar; les que aconseguien dur a terme l'embaràs, ocultant-lo, eren testimonis de com el nounat era “asfixiat o ofegat en escombraries d'aigua” (Álvarez i de Gaulle, 2010: 103); les supervivents recorden que moltes mares se suïcidaven després de ser testimonis dels assassinats dels seus fills (Roig, 2017: 102). A partir d'octubre de 1944 els nens nascuts al revier de Ravensbrück van deixar de

ser sistemàticament assassinats i van ser portats a una habitació especial anomenada *Kinderzimmer* (habitació infantil), una sala annexa a la infermeria en què diverses presoneres van intentar, en va, que no morissin. De 850 nadons, només van sobreviure els nascuts entre març i abril del 1945; alguns d'aquests nens els van treure del camp, amagats sota els vestits, de les alliberades per la Creu Roja (London, 2005: 451).

Elisa Garrido recorda al seu testimoni a Neus Català (1984: 255) que una dona jueva amb un nadó, per la malnutrició de la mare la criatura es moria de gana. Elisa la va acompanyar a la infermeria on el metge SS “va treure una pistola, la va agafar pel canó i amb la culata va pegar a la tapeta del cervell del nadó”. Aquest episodi no va ser l'únic que va marcar les espanyoles, el 2010 Conxita Ramos explica a Monserrat Llor que va presenciar l'assassinat d'un nen:

“Un d'ells, el més petit, només tenia tres o quatre anys i corria pel carrer dels barracons. Una de les *Aufseherinnen* (les vigilants) el va cridar, però el nen no la va sentir; ella va deixar anar el gos que el va mossegar i el va destrossar. Després ella el va rematar a bastonades”. [Testimoni de Conxita Ramos a Llor, 2014: 4]

Als camps i *kommandos* també van ser deportats nombrosos nens al costat de les seves mares; al *kommando Hasag* van arribar, segons Mercedes Núñez (2011: 104-105), prop de 30 nens jueus d'edats compreses entre vuit i catorze anys. Els menors van ser obligats a treballar amb els àcids de la fàbrica. Mercedes també explica com les deportades franceses i espanyoles es van posar d'acord per donar-los, com a alimentació complementària, la cullerada de melmelada que rebien de tant en tant. Poc després, aquests nens van ser separats de les seves mares i portats "en un transport cap al gas Zylon" (Núñez, 2011: 105).

Republicanes com Felicitat Gasa recorden que després de l'alliberament del camp de Bergen-Belsen va veure "dos nens d'estatura de sis anys, més o menys, però la cara... la cara la tenien de vells!" (Txeca, 2006: 118). En el seu testimoni es pregunta què podrien haver fet aquells nens per acabar al camp (Català, 1986: 143; Checa, 2006: 119).

Dels nens espanyols deportats als camps de concentració se'n sap molt poc; les dades que tenim són les facilitades per les supervivents. Alfonsina Bueno Vela recorda, a la carta que va escriure a Neus Català (1982: 93), que a Ravensbrück va ser deportada una aragonesa amb la seva filla de tretze anys. Dies després, va veure com totes dues eren portades a la cambra de gas. En el testimoni no va facilitar noms; i la identificació es complica quan, després de fer una recerca en diversos censos, es descobreix que no hi figura cap nen espanyol de 13 anys mort als camps nazis. És possible que Alfonsina Bueno confongués l'edat de la nena, ja que aquest cens revela una víctima mortal de 12 anys i dos nens de catorze.

Ángeles Álvarez Fernández, anomenada Margarita, va néixer a Caborana (Astúries); va ser detinguda amb 15 anys i deportada a Ravensbrück l'agost de 1944, on va ingressar amb el número 49.689. A aquest camp va arribar amb la seva mare, Natividad Fernández, per la participació familiar en accions de la Resistència. El 2007 va explicar als historiadors Benito Bermejo i Sandra Checa que el fet de tenir 15 anys va fer que alguns funcionaris proposessin el seu alliberament, però es va negar a ser separada de la seva mare; també recorda la deshumanització que va suposar veure substituïda la roba per "una bata a ratlles"⁽¹⁾.

Estrella Kugelman, nascuda a Anvers i filla d'un espanyol, va ser detinguda el 1943 amb els seus pares per participar a la Resistència. Va ser deportada a Ravensbrück amb 5 anys i va sobreviure gràcies a l'ajuda de la resta de dones del camp⁽²⁾.

Però no tots els menors que van ser deportats van aconseguir sobreviure. El cens elaborat per l'Amical de Mauthausen i altres camps i de totes les víctimes del nazisme d'Espanya estima que als camps nazis van morir 10 nens de nacionalitat espanyola les edats dels quals anaven dels 7 als 18 anys.

El pas pels camps de concentració va marcar els nens; després de l'alliberament, l'Institut Jean-Jacques Rousseau va estudiar el trauma de la guerra i la deportació en nens francesos; el doctor Wolf-Machael va diagnosticar "astènia afectiva" (Sierra, 2009:64), un trastorn que suposa la reducció d'expressivitat de les emocions.

Primo Levi escrivia a *La Tregua* que els nens als camps de concentració eren com a aus de pas, després d'uns pocs dies eren transferits a la cambra de gas; els nens espanyols no en van ser una excepció. Del seu pas pels camps només en van quedar vestigis en una memòria col·lectiva oblidada.

¹ "Cens", *Amical de Ravensbrück*. Data de consulta: 17/03/2021. Disponible a: <https://tinyurl.com/uts62b4t>.

² "Base de dades", *Banc de la Memòria Democràtica de Generalitat de Catalunya*. Data de consulta: 07/03/2021. Disponible a: <https://tinyurl.com/25vpjjua>.

Bibliografia.

- Álvarez de Eulate, E y de Gaulle Anthonioz, G (2010). *Deportada 27372 en Ravensbrück: "La traversée de la nuit" de Geneviève de Gaulle Anthonioz*. Valladolid: Universitat de Valladolid
- Bermejo, B. y Checa, S. (2006). *Libro memorial de los deportados españoles en los campos nazis*. Madrid: Ministerio de Cultura y Deporte, Gobierno de España.
- Català, N. (1984). *De la resistencia y la deportación: 50 testimonios de mujeres españolas*. Barcelona: Adgena.
- Llor, M. (2014). *Vivos en el averno nazi*. Barcelona: Crítica.
- London, L. (2005). *Memoria de la resistencia*. Madrid: Oriente y mediterráneo.
- Roig, M. (2017). *Els catalans als camps nazis*. Barcelona: Península.
- Sierra, V. (2009). *Palabras huérfanas. Los niños y la Guerra Civil*. Madrid: Taurus.

INFORMACIONS

Declaració de la FIR:

Negació de l'Holocaust, "pensadors oportunistes" i reaccions polítiques

En realitat, tota persona que pensi seriosament ho hauria de saber: l'assassinat en massa industrial als camps d'extermini comès contra els jueus de tot Europa, contra els sinti i els romanís, així com contra els esclaus als països ocupats pel domini feixista, és incomparable. Amb raó, aquests assassinats en massa van ser condemnats com a "crims de lesa humanitat" pel principal Judici per Crims de Guerra de Nüremberg, i hi ha lleis

contra la negació d'aquests crims a molts països. Afirmar que l'Holocaust no va tenir lloc, no es considera en absolut una "opinió dissident" sinó un delictes.

Per tant, encara és més aterridor que les últimes setmanes, especialment entre els crítics de les mesures del coronavirus, s'hagin presentat comparacions de l'Holocaust que equivalen a una banalització i negació dels crims en massa. A Alemanya, es podia veure els

manifestants amb un penjoll, inspirat en la forma i el color de l'*estrella jueva*, amb la inscripció "sense vacunar". Com si la seva decisió personal de rebutjar la vacunació fos comparable a l'estigmatització estatal per part d'una "estrella jueva". També va ser escandalosa l'aparició d'una nena, els pares de la qual l'havien convençut que podia sentir-se com Ana Frank perquè només se li permetia celebrar el seu aniversari en secret.

Aquestes comparacions no només són alienes a la història; són provocacions deliberades que banalitzen l'Holocaust i els crims massius feixistes. Fins i tot a Àustria, França i els Països Baixos, els manifestants de coronavirus van copiar aquests símbols trivialitzats de l'Holocaust. A Itàlia, els crítics de les mesures de coronavirus van marxar disfressats seguint el model de les jaquetes dels presoners dels camps de concentració com una protesta espectacular contra les ordres del govern. Com si les regulacions fetes per protegir la salut de totes les persones a Itàlia fossin, ni remotament, comparables al patiment dels deportats i perseguits als centres de detenció feixistes.

Naturalment, hi ha una resistència social a aquesta revisió històrica i negació de l'Holocaust. Les associacions antifeixistes a Itàlia van trobar paraules clares contra aquesta provocació, que va trobar una àmplia circulació a través de les xarxes socials. A Alemanya, els antifeixistes també s'oposen a aquests "pensadors oportunistes" als carrers.

No obstant això, és aterridor i molest que ni a Alemanya, ni a Itàlia o altres països on es van mostrar pro-

vocacions comparables en el context de les crítiques al coronavirus, el poder judicial o les agències governamentals se sentissin obligats a prendre mesures en contra. Com si aquestes provocacions històrico-revisionistes fossin "desagradables", però legitimades per la llibertat d'expressió. Una vegada més, això mostra com de gran és l'esquerra entre els discursos de consternació dels polítics amb motiu d'importants dies de commemoració i la pràctica política als respectius països. Aquesta bretxa també és evident al Parlament Europeu, on s'aproven resolucions sobre els perills de l'antisemitisme, però la política tracta de rehabilitar els criminals de les SS i així relativitzar els crims antisemites.

Un té la impressió que la commemoració de les víctimes de la persecució racista s'aplica únicament als parlaments públics, mentre que falten accions pràctiques. Els qui lamenten l'auge de l'antisemitisme amb gran patetisme no han d'obrir la porta a la revisió històrica. Els qui es molesten per comparacions inacceptables amb l'Holocaust s'han d'assegurar que l'oblit històric no tingui cabuda a la societat. En particular, les forces polítiques que busquen relativitzar els crims feixistes o rehabilitar els perpetradors no han de ser tractades com a part acceptable de l'espectre polític, ni a nivell nacional ni europeu.

Un cop més, hem de subratllar que *el feixisme no és una opinió, és un crim!*

Lleida, Premi 2 de Novembre

El 2 de novembre de 1937, una esquadra de l'aviació legionària italiana va bombardejar Lleida a les 4 de la tarda causant moltes víctimes mortals i ferits. Entre elles una cinquantena de nois i noies de 12 a 13 anys del Liceu Escolar.

En recordatori d'aquest fet l'Ateneu La Baula de Lleida va instituir fa tres anys els premis 2 de Novembre. Enguany ha volgut atorgar el premi 2N en categoria internacional a l'Amical de Mauthausen i altres camps i de totes les víctimes del nazisme d'Espanya.

Des de l'Amical de Mauthausen i altres camps volem agrair aquesta distinció que vincula les víctimes d'aquell terrible bombardeig amb les víctimes de la deportació als camps nazis i que valora la tasca que la nostra associació ha vingut realitzant des de la seva fundació l'any 1962. Premis com aquest són per a nosaltres un estímul per a continuar treballant pel record de tants republicans i republicanes víctimes del nazisme i de continuar amb el compromís dels supervivents dels camps de lluitar per una societat de dones i homes lliures, de solidaritat internacional i que lluitem perquè allò no és pugui repetir Mai Més.

El passat 2 de novembre, va recollir aquest premi, en nom del president de l'Amical, en Josep San Martín,

familiar de deportats lleidatans, membre de la Junta de l'Amical i representant d'Espanya al CIM.

Informe de la reunió del Comitè Internacional de Sachsenhausen del 9 d'octubre de 2021

* Durant molt de temps, el Memorial no ha estat accessible a les visites, situació que ha canviat les últimes setmanes i que previsiblement arribarà als 700.000 visitants a l'any, com abans de la pandèmia, cosa que obligarà a trobar solucions a llarg termini per protegir els llocs.

* Inici a Brandenburg del judici contra un guardià del camp, amb la particularitat que és l'únic judici realitzat des dels anys 40.

* Homenatge als deportats a l'Estació Z., durant el qual la representant d'Espanya, Valerie Esparoner, va

dipositar una corona de flors a la placa en record dels republicans.

* Després dels contactes amb l'alcalde d'Oranienburg i l'associació de veïns, el Comitè Internacional va votar a favor de la Variant 3 A per resoldre la ubicació dels aparcaments. En relació a la construcció del nou edifici de recepció visitants es va acordar traslladar-lo a l'edifici "administratiu" de les SS, davant de l'entrada del camp, actualment en desús.

* La data per a la propera cerimònia commemorativa serà l'1 de maig de 2022.

Sessió preparatòria Dia de l'Holocaust

El 24 novembre al Parlament de Catalunya es desenvolupà una sessió preparatòria per als actes del dia de l'Holocaust amb estudiants de diversos centres. Conferència a càrrec de Marta Simó sobre conceptes bàsics sobre l'Holocaust. Rosa Toran intervingué en el grup de l'institut de Montblanc sobre la deportació per

causes polítiques i també ho feu Enric Garriga, en nom de l'associació Triangle blau.

De la valoració de l'activitat, realitzada de forma conjunta amb responsables de l'organització del mateix parlament, s'ha constatat la necessitat que l'alumnat prepari prèviament, de forma responsable, la seva participació, lo qual ha de comportar una anàlisi i un replantejament cara als propers anys.

70 anys de la fundació de la FIR. Cap de setmana antifeixista

El dissabte 23 i el diumenge 24 d'octubre, a Barcelona van tenir lloc unes jornades organitzades per l'Amical de les Brigades Internacionals, l'Associació Catalana d'Expressos Polítics del Franquisme i l'Amical de Mauthausen i altres camps i de totes les víctimes del nazisme d'Espanya.

El dissabte al matí hi va haver un homenatge als Brigadistes Internacionals recordant el comiat de les Brigades Internacionals que va tenir lloc a Barcelona a l'octubre del 1938. Les Brigades Internacionals, han significat el moment més àlgid de la història de l'internacionalisme i de l'antifeixisme. A la tarda amb la delegació de l'ANPI (Associazione Nazionale Partigiani d'Italia) tingué lloc la fundació de la delegació espanyola a Barcelona.

Diumenge, dos autocars van portar els participants per diferents llocs de memòria: el Fossar de la Pedrera, on es va re-inaugurar el memorial dels brigadistes italians Guido Picelli i Antonio Cieri, i el MUHBA-Oliva Artés, lloc de commemoració del 70 aniversari de la FIR, durant el qual es va homenajar a Delfina Tomás Vidal, antiga secretària d'aquesta associació a Viena i sòcia de l'Amical de Mauthausen. Després d'un dinar fraternal, els actes van prosseguir al monument del Camp de la Bota i al teatre d'Hostafrancs, on es va representar *A voz ahogada*. A tots els actes, hi va haver

Homenatge a Delfina Tomás

presència de representants internacionals i de les entitats nacionals, amb una notable presència de socis de l'Amical. Amb la publicació del fulletó commemoratiu dels 70 anys de vida de la FIR,

en castellà i en anglès, s'ha plasmat la seva llarga trajectòria de lluita. Se'n poden aconseguir exemplars a la seu de l'associació o pot consultar-se a la pàgina web de l'Amical.

Lleida: Memòria De l'exili republicà a França

El divendres 26 de novembre es realitzà la conferència *La Memòria de l'exili republicà a França*. L'exili de l'any 1939 suposà la sortida precipitada de Catalunya de gairebé mig milió de persones, entre personal militar i civils que fugien de la previsible repressió franquista. Moltes d'aquelles persones que fugien de la derrota republicana confiaven en tornar al seu país ben aviat. No obstant, acabada la II Guerra Mundial, va quedar ben palès que el nou sistema de poder internacional configurat després de 1945 deixava al marge les esperances republicanes de fer fora al dictador. Això va comportar la

creació d'una xarxa d'entitats a França que mantingues sin la lluita i la memòria de la II República.

La conferència fou a càrrec d'Henri Farreny, President de l'Amicale des Anciens Guérilleros Espagnols a France-Forces Françaises de l'Intérieur (AAGEF-FFI) i Raymond Cubells i Fernando Sánchez membres l'Amicale des Anciens Internés du camp du Vernet d'Ariège.

El dissabte 27 de novembre es va fer l'última visita guiada i la cloenda de l'exposició *A nation in retreat*. *La Retirada vista per les agències fotogràfiques internacionals* que estava exposada a la Biblioteca Pública de Lleida. L'acte es va fer amb la presència dels membres de l'Amicale des Anciens Guérilleros Espagnols a France-Forces Françaises de l'Intérieur (AAGEF-FFI) i de l'Amicale des Anciens Internés du camp du Vernet d'Ariège. També hi va assistir el director del Museu Memorial de l'Exili de La Jonquera, Enric Pujol.

Camp de Noé

El 22 d'octubre es va celebrar la inauguració del Memorial del camp de Noé, camp de concentració en territori francès que depenia del govern de Vichy. Per aquest camp van passar unes 3.000 persones i hi van morir més de 300, principalment jueus.

A l'agost i setembre de 1942, així com el maig de 1944, 715 jueus en total (homes, dones i nens) van ser enviats des d'allí al camp de Drancy i després deportats principalment cap al camp d'extermini d'Auschwitz-Birkenau.

El 1944, al voltant de 300 presoners republicans espanyols, resistents, refractaris de les STO o detinguts en controls policials van ser deportats des d'allí cap a Dachau, Buchenwald i Ravensbrück.

43 Jornades de memòria històrica a Gandesa

L'11 i 12 de desembre es celebraren a Gandesa les 43 jornades de memòria històrica, organitzades per ADAR (Associació d'aviadors de la República. Centre d'història aeronàutica. Durant les jornades van tenir lloc diverses conferències i es presentaren els llibres relacionats amb ADFAR publicats durant la pandèmia.

GANDESA
11 i 12 DE DESEMBRE DE 2021

ADAR
Associació d'aviadors de la República
CENTRE D'HISTÒRIA AERONÀUTICA

Assemblea de l'Associació Catalana d'Ex-presos Polítics

El 18 de setembre, Rosa Toran i Joan M. Calvo van assistir, en representació de la nostra associació, a l'assemblea anual de l'Associació Catalana d'Ex-presos Polítics on es va realitzar un emotiu homenatge a En-

ric Cama (soci també de l'Amical de Mauthausen) amb motiu de la presentació del seu llibre *Una esperança permanent, 22 anys d'editorials de Catalunya Resistent*.

Ateneu de Memòria Popular

L'Amical forma part d'aquesta entitat que agrupa associacions de memòria i Rosa Toran es membre de la seva Junta. Entre les activitats realitzades aquest any, destaquem:

Passejades Laietanes

El 12 de setembre es va realitzar un itinerari per la Via Laietana, eix urbà que recull esdeveniments històrics i urbans emblemàtics, amb vuit parades comentades.

La 1ª parada a Pl. Urquinaona, lloc de contractació il·legal de treballadors immigrants a l'època del desenvolupisme, a càrrec del sociòleg Pere Jódar; la 2^a al Palau de la Música, amb l'associació de veïns que va aturar la construcció de l'hotel annexe; la 3^a, a la Prefectura de Policia, lloc emblemàtic de la repressió franquista, amb Carles Vallejo; la 4^a al Foment del Treball, seu de la patronal, amb la historiadora Paola Locascio; la 5^a, a la seu de CCOO, antic Sindicat Vertical ocupat

pels treballadors, a càrrec del sindicalista Vicenç Tar-rats; la 6^a, a l'escola Àngel Baixeras, primer grup escolar municipal, amb Rosa Toran, historiadora; i la 7^a a la Pl. Antonio López, amb Martín Rodrigo, historiad-or, per explicar el significat de l'esclavisme.

Via Laietana ¿Impunitat o memòria?

El dia 11 de desembre, a l'Espai Assemblea de CCOO, se celebrà una jornada de reflexió i debat entorn el passat, el present i el futur de la Comissaria de Policia, amb la participació d'historiadors, representants institucionals, testimonis i experts internacionals de Xile, Portugal i Alemanya. La voluntat expressada pels par-

ticipants és la necessitat d'aunar voluntats i accions per tal de convertir l'edifici de tan mal record en un espai de memòria, de condemna de les tortures i de defensa dels drets humans. L'Amical hi estigué representada per Rosa Toran, que junt a altres entitats, ocupà la fila 0 i intervingué en el debat final.

"Memòria Democràtica per a l'ajuntament de Madrid"

Davant les actuacions de l'actual equip de govern de l'ajuntament de Madrid, conformat pel Partit Popular i Ciutadans, amb el suport de Vox, l'Amical, juntament amb més de 80 organitzacions memorialistes i de víctimes del franquisme, col·lectius feministes, partits polítics, organitzacions sindicals, socials, personalitats i entitats de la cultura, va signar el següent manifest el 28 d'octubre del 2021:

"Expresssem la nostra més contundent repulsa per totes aquestes actuacions, que només podem qualificar d'infames,

Exigim a l'alcalde Sr. José Luis Martínez Almeida la rectificació immediata de les actuals polítiques de memòria de l'Ajuntament de Madrid, i l'aplicació de les lleis i els principis universals sobre els drets a la Veritat,

Justícia i Reparació amb la reconstrucció del Memorial del Cementiri de l'Est conforme al projecte original, la reposició de la placa que homenatjava a Largo Caballero, la retirada dels carrers Millán Astray, Hermanos García Noblejas i Caídos de la División Azul, i la conservació del carrer Barco Sinaia i Avda. Institución Libre de Enseñanza; i demanem també al govern municipal i els partits polítics que el sustenten, que demanin disculpes públiques als familiars de les víctimes i al conjunt de la ciutadania".

Per a dur a terme la campanya de denúncia, la Comissió Coordinadora de col·lectius de memòria històrica i de víctimes del franquisme, de la qual l'Amical en forma part, va organitzar la difusió del manifest, rodes de premsa, manifestacions, concentracions, etc.

Llei de Memòria Democràtica al Congrés de Diputats

Davant del debat al Parlament Espanyol del projecte de Llei de Memòria Democràtica, el 10 de desembre, la Trobada Estatal de Col·lectius de Memòria Històrica i de Víctimes del franquisme, del qual l'Amical forma part, va elaborar el següent comunicat que va lliurar al Congrés de els Diputats:

Valorem positivament les importants millores legislatives que suposa respecte a la Llei de Memòria Històrica de 2007, especialment pel que fa a les polítiques de veritat i reparació. Però aquestes millores són insuficients, sobretot pel que fa a la Justícia...

...assenyalem quins són els pressupostos bàsics que ha de contenir la futura llei de memòria:

1. Condemna del franquisme, en els termes declarats a les Resolucions de les Nacions Unides adoptades per l'Assemblea General de l'ONU el 9 de febrer i el 12 de desembre de 1946.

2. Reconeixement jurídic de totes les víctimes del franquisme.

3. Declaració de Nul·litat de la Llei d'Amnistia de 1977 (o, almenys, els apartats e i f de l'article 2 i que deixi de ser utilitzada com a llei de punt final.

4. Reconeixement dels crims del franquisme com a crims de lesa humanitat sense que sigui aplicable el límit temporal del 2004 establert pel Tribunal Suprem. L'Estat espanyol ha de ratificar la "Convenció sobre la imprescriptibilitat dels crims de guerra i dels crims de lesa humanitat" del 1968.

5. Garantia d'una tutela judicial efectiva en tots els processos d'exhumació per establir la Veritat Jurídica, així com per impartir justícia.

6. Promoure la modificació de la Llei orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal, incorporant al nostre dret intern el principi de legalitat internacional i el compliment de la legislació internacional en matèria de drets humans.

7. Els Tribunals i Consells de Guerra franquistes han de ser considerats il·legals i les seves sentències, així com tota la legislació repressiva del franquisme, han de ser declarades nul·les de ple dret.

8. Reconeixement de la responsabilitat patrimonial i civil de l'Estat, d'institucions, organitzacions, entitats i particulars que s'hagin beneficiat de l'espoliació franquista i dels treballs forçats.

9. El període que abasta la llei ha d'arribar fins al 1983, i en els casos de nadons robats, la data hauria d'abastar fins al 1999.

10. Obertura de tots els arxius i facilitat per accedir a la informació de la guerra, la postguerra i tot el període de la dictadura i la transició.

11. Dotació pressupostària i desenvolupament legislatiu de tot el que es proposa a la llei.

Creiem que estem davant la darrera oportunitat i demanem valentia al govern de coalició PSOE-Unidas Podemos i intel·ligència política a les forces progressistes del Parlament Espanyol per aprovar una Llei de Memòria Democràtica que reculli les reivindicacions llargament demandades pels Col·lectius de Memòria Històrica i de Víctimes del franquisme, i que serà la millor eina legal per combatre tota forma de feixisme actualment.

Veritat, Justícia i Reparació!

ACTIVITATS I HOMENATGES

XARXA "MAI MÉS"

VII Trobada d'ajuntaments de la Xarxa de Memòria i Prevenció del Feixisme "Mai Més"

El dia 4 de novembre, a Sant Fruitós de Bages, va tenir lloc la VIIª Trobada d'ajuntaments de la Xarxa Mai Més, un projecte de l'Amical de Mauthausen i altres camps amb l'objectiu de compartir polítiques de Memòria Democràtica des de l'àmbit municipal. Va ser molt interessant la ponència marc: *Origen, desenvolupament i incidència a la joventut del Concurs Nacional de la Resistència i la Deportació a França* per Charles-Jacques Martinetti, del Ministeri Francès de Educació Nacional, Joventut i Esport. També les aportacions que van fer l'Ajuntament de Caldes de Montbui, l'Ajuntament de Lleida i l'Ajuntament de Sant Fruitós de Bages. F. Xavier Menéndez va explicar el

programa de Memòria de la Diputació de Barcelona i l'Amical va presentar l'actualització dels recursos disponibles i dos projectes per compartir amb els municipis: itinerància d'exposicions i l'organització d'una visita al camp de Mauthausen. Des de l'Amical volem

agrair l'assistència dels participants, l'organització de la Trobada a l'ajuntament de Sant Fruitós i molt especialment a l'Anna Cura que l'ha va coordinar de forma admirable fins l'últim detall.

En finalitzar l'acte es va retre un homenatge als 23 deportats de la localitat, al Parc Cervantes de la localitat, on s'han col·locat els corresponents mosaics de memòria, just a l'entrada del refugi antiaeri que es troba en aquest punt. En aquest acte d'homenatge es van llegir breus retalls biogràfics dels deportats per part d'un grup d'alumnes de l'institut Andreu Sempere i van intervenir el president de l'Amical, Joan M. Calvo, la secretària de Cooperació i Qualitat Democràtica de la Generalitat Valenciana, Toñi Serna, i l'Alcalde d'Alcoi, Toni Francés. Van acompanyar l'acte el director general de Qualitat Democràtica, José Ignacio Pérez Rico, el director de l'Institut, Jesús Martínez, i el delegat d'Amical a la Comunitat Valenciana, Adrián Blas Mínguez.

Organitzat per l'IRS Andreu Sempere d'Alcoi, el 10 de desembre passat va tenir lloc la III Trobada de Joves de la Xarxa Mai Més del País Valencià, en què van participar un centenar d'alumnes d'instituts procedents de les localitats d'Alcoi, Requena, Xàtiva, Pego i Bunyol. Van compartir diverses experiències educatives, totes relacionades amb la Memòria Democràtica. Aquestes pràctiques educatives potencien entre l'alumnat el coneixement del passat històric del seu entorn més proper, cosa que els permet reflexionar sobre la pròpia història familiar i sobre les contradiccions de la nostra societat. D'aquesta manera, l'educació en valors democràtics es converteix en la millor eina per a la prevenció davant del perill que representa el ressorgiment dels discursos d'odi de l'extrema dreta. Durant aquesta Trobada van donar testimoni, familiars directes de víctimes de la deportació i es va presentar una proposta didàctica comarcal del Fòrum de Memòria Històrica de Concentaina.

CATALUÑA

24 d'agost. Pratdip (Tarragona)
Conferència de Joan M. Calvo *Exili i deportació (1940-1945. Republicans i republicanes als camps nazis*.

2 d'octubre. La Pobla de Lillet (Barcelona)

Intervenció de Joan M. Calvo a l'homenatge organitzat per l'ajuntament als seus deportats locals, fruit de la investigació realitzada per Daniel Montaña i Josep Rafat amb la col·laboració de l'Amical.

3 i 9 doctubre. Caldes de Montbui (Barcelona)

En aquesta població del Vallès Oriental el dia 3 d'octubre es va celebrar un acte d'homenatge emotiu als deportats de la localitat, amb la inauguració d'un monument, on figuren inscrits els seus noms, i de la plaça dedicada a la deportada Neus Català, on es troba instal·lat. Assistiren en nom del Memorial Democràtic el seu nou director, Vicenç Villatoro i, en nom de l'Amical, Joan M. Calvo. Els dies previs es van instal·lar les Stolpersteine davant dels domicilis on havien residit aquests deportats. Posteriorment, el dia 9, es va inaugurar l'exposició *El calderins deportats als camps nazis* al Museu de Caldes i es va presentar el catàleg amb els textos d'Eduard Puigventós. La col·laboració de

l'Amical de Mauthausen va ser agraïda públicament per l'alcalde el Sr. Isidre Pineda en la seva intervenció.

4 de octubre. Sant Salvador de Guardiola (Barcelona)

Homenatge al deportat Bonifaci Servitja, amb els diversos parlaments de Georgina Mercadal, alcaldessa; Jordi Font, director del Memorial Democràtic; Joan M. Calvo, president de l'Amical; Jordi Pons, Associació Memòria i Història de Manresa; i el fill de Bonifaci, Daniel Servitja, resident a Marsella en representació de la família. L'acte va tenir lloc davant de l'Ajuntament, acompanyat de música, i es va cloure amb la instal·lació d'una *Stolpersteine* al domicili natal de Bonifaci Servitja.

12 d'octubre y 1 de desembre. Barcelona

Alex Rigol, de l'Amical de Mauthausen, va participar al Projecte didàctic per a Instituts de Barcelona de l'Ajuntament Barcelona

Mescla't, a Sabadell, i Barrejant, a Sant Boi

Com cada any la nostra associació ha estat present en aquestes dues fires d'entitats organitzades pels ajuntaments respectius. Als estands de l'Amical hi van col·laborar Isidoro Teruel a Sant Boi i Pepi Gardenyas, Elvira Fernández i Manuel Montenegro a Sabadell.

15 d'octubre. Barcelona.

Conferència d'Alex Rigol sobre *Retirada i Exili republicà* al Centre Cívic Ton i Guida.

17 d'octubre. Lleida

Organitzat per l'ateneu popular La Baula, Josep San Martín, membre de la Junta de la Amical, amb la Cris-

tina Mongay, periodista; van dirigir un recorregut per

les Stolpersteine dels deportats lleidatans destinat a donar a conèixer, al públic que hi va assistir, les biografies d'aquests deportats.

23 d'octubre. Lleida

Organitzat per Memòria Democràtica de l'ajuntament de Lleida, el president de l'Amical va impartir una conferència amb l'objectiu de fer un recorregut virtual pels principals camps nazis on hi va haver deportats republicans espanyols: Mauthausen, Gusen, Dachau,

Buchenwald, Neuengamme, Sachsenhausen i Ravensbrück. A l'acte, hi va acudir nombrós públic entre el qual hi havia diversos familiars de les víctimes. Abans de començar l'itinerari, la cantant lleidatana, Tui Higgins, va interpretar la cançó *Morir a Ravensbrück*.

28 d'octubre. Terrassa

Durant aquest dia i en jornades posteriors es van posar les primeres 11 Stolpersteine a diferents carrers de la ciutat. Amb aquest motiu, l'Ajuntament va fer un reco-

neixement públic a les persones i a les entitats participants al projecte, Centre d'Estudis Històrics de Terrassa i Amical de Mauthausen i altres camps. Amb un

treball compartit a l'Espai de Memòria i dels Valors Democràtics de Terrassa ha estat possible la identificació de 70 terrassencs que van ser deportats a diferents camps nazis.

26 d'octubre. Barcelona

Participació d'Alex Rigol en la presentació de materials sobre l'Holocaust, amb el títol *Guia pràctica per a saber-ne més*, editada pel Parlament de Catalunya.

27 i 28 d'octubre. Barcelona

El dia 27 a "La Model" es va presentar el llibre de la periodista Mònica González *Noche y Niebla en los campos nazis*, i l'endemà el d'Enrique Téllez, *Música y represión política. De la Alemania nazi a la España Franquista*. En totes dues presentacions va participar Joan M. Calvo.

6 de novembre. Sentmenat (Barcelona)

Homenatge a Constanza Martínez i Joan Escuer, a càrrec de Rosa Toran.

7 i 9 de novembre. Barcelona

Participació d'Alex Rigol als actes de memòria sobre la Kristallnacht. En la videoconferència del Yad Vashem, a l'Ajuntament de Barcelona.

10 de novembre. Entrevista a La República-TV

Joan Aldavert Pallerols d'ALDA Talent editorial i el president de l'Amical van dialogar, en aquest canal, sobre el còmic *Un republicano español. Morir a los 20 años*, de Philippe Guillem, en l'edició del qual va col·laborar l'Amical juntament amb l'associació *Bolsa de Bielsa*. L'entrevista es pot veure a <https://youtu.be/GXfGr70BJO4>.

22 de novembre. Terrassa (Barcelona)

Primer cicle al Cinema Catalunya de *Cinema i Deportació*, organitzat per l'Amical de Mauthausen i altres

camps, la Xarxa de municipis "Mai Més" i l'Ajuntament de Terrassa, amb el suport de la Diputació de Barcelona. Es va projectar la pel·lícula hongaresa *El hijo de Saúl* i el documental *Memoria de las cenizas* (Eduardo Montero, producció d'Intermedia Producciones, en col·laboració amb la Fundación José Saramago, l'Amical de Mauthausen i l'Asociación para la Recuperación de la Memoria Histórica). Més de 1.500

andalusos foren deportats als camps de concentració i l'elecció d'aquest documental ha estat motivat per la presència de deportats d'origen andalus a la ciutat de Terrassa –dels 70 deportats de la ciutat, 14 eren originaris d'Andalusia–.

6 y 7 de noviembre. Flix (Tarragona)

Amb una notable participació i molts dels familiars, es va retre homenatge als flixancos deportats als camps nazis, organitzat per l'Ajuntament de Flix, amb la par-

ticipació del responsable de l'Arxiu Municipal, Josep Antoni Collazos, de l'Institut de Flix, la professora Mònica Llop i l'Escola de Música Municipal.

26 de novembre. Cornellà (Barcelona)

En el marc de les Jornades d'Arqueologia, Memòria i Franquisme organitzades al CITILAB va tenir lloc una taula rodona on van participar Carles Vallejo, de l'Associació Catalana d'Expresos Polítics del Franquisme; Rosa Sans, de la Fundació Cipriano García; Eduard Amourux, de l'Amical de les Brigades Internacionals; Carmen Romero, de l'Associació Memòria Antifranquista del Baix Llobregat; i Joan M. Calvo, en representació de l'Amical. En aquesta taula es van exposar temes diversos d'interès per a les nostres associacions així com la necessitat de comptar, com més aviat millor, amb una nova llei de Memòria de caràcter estatal.

27 de novembre. Solsona (Lleida)

A la Sala gòtica del Consell Comarcal, organitzat per Consell Comarcal, EUROM i Centre d'Estudis Lacetans, actes sobre *Els deportats del Solsonès als camps nazis*, amb intervencions de representants institucionals, Jordi Guixé, Daniel Muntanya i Pep Rafart i la conferència de Rosa Toran, Al mateix Consell Comarcal, del 26 de novembre al 4 de gener, exhibició de l'exposició *Mauthausen l'univers de l'horror*.

1 de desembre. Sabadell (Barcelona)

Organitzada per l'Ajuntament i la Xarxa Mai Més de l'Amical de Mauthausen, conferència *Les dones republicanes*

Activitats
gratuïtes

 Museu d'Història
de Sabadell

DESEMBRE 2021

Dimecres 1 de desembre, a les 18:30 h

**Les dones republicanes resistents
i deportades**

Conferència a càrrec de Rosa Toran

blicanes resistents i deportades, a càrrec de Rosa Toran, al Museu d'Història de Sabadell.

12 de desembre. Sabadell (Barcelona)

Es va iniciar el *V Cicle de Cinema sobre la deportació als camps nazis* organitzat per l'Ajuntament i l'Amical de Mauthausen. A la primera sessió d'aquesta edició es va projectar el documental *Els oblidats de la línia Maginot* (2014), dirigit per Enric Canals. Després de la projecció es va establir un interessant debat amb la participació del públic. El cicle continuarà el dia 30 de gener amb la projecció de la pel·lícula *L'Informe d'Auschwitz* (2022) i el 20 de febrer es visionarà *El retratista* (2022).

ANDALUSIA

13 novembre. Sevilla

L'assemblea memorialista d'Andalusia, reunida a Gra-

nada el 3 d'octubre amb col·lectius socials, sindicats i partits polítics, va fer una crida a participar a la manifestació del 13 de novembre a Sevilla en defensa de la Llei de Memòria Històrica d'Andalusia.

L'Amical de Mauthausen i altres camps va ser present

la Llei de Memòria Democràtica d'Andalusia, que l'actual govern de la Junta té paralitzada. La manifestació, que va ser recolzada per diversos partits polítics, sindicats i nombroses entitats ciutadanes, va aplegar més de cinc mil persones en un ambient molt reivindicatiu.

29 de novembre. Carmona (Sevilla)

Àngel del Río, delegat de l'Amical a Andalusia, va impartir una conferència a Carmona *Andaluces i Carmonenques als camps de concentració nazis*. La conferència es va emmarcar en el record del carmonenc Rafael Llamas Gutiérrez assassinat a Gusen. L'acte va tenir un seguiment molt ampli, comptant amb familiars del deportat homenatjat; també van assistir-hi l'excalcalde i diversos regidors socialistes de la corporació, a més d'historiadors, arxivers i activistes del moviment memorialista d'altres localitats properes.

La família s'ha mostrat profundament agraïda i ha fet arribar la felicitació per l'acte al nostre delegat a Andalusia.

a la manifestació convocada per l'Assemblea Memorialista Andalusia –on hi estem integrats– i la Coordinadora Andalusia per la Memòria Històrica en defensa de

ARAGÓ

7 d'octubre. Graus (Osca)

La tasca iniciada ja fa quatre anys per un grup de persones a la vall de Benasc, amb la participació de l'Amical de Mauthausen, amb l'objectiu de donar a conèixer i retre homenatge als 23 ribagorçans deportats als camps nazis, ha donat el seu fruit. Es va començar amb la programació de conferències a diferents locali-

tats, Castejón de Sos, Graus, Benasque; i en alguns instituts de secundària de la comarca, i la sensibilització ciutadana va ser parella amb el compromís del Consell Comarcal de la Ribagorça de fer un homenatge als ribagorçans deportats.

Finalment, a la plaça Sebastián Romero Radigales de Graus –capital de la comarca– en un acte emotiu amb

familiars dels deportats, autoritats i veïns, es va inaugurar un monòlit destinat a homenatjar els 23 ribagorçans deportats als camps de concentració nazi, 19 dels quals van ser víctimes mortals. L'autora del disseny del monòlit, Cristina Puigdemívol, va descriure l'obra que mostra la silueta dels Pirineus ribagorçans vistos des de França tal com els veurien els deportats en mirar enrere en el camí cap a l'exili. La placa inclou el llistat dels deportats ribagorçans. Al peu, un 23 i un colom de la pau encunyats sustenten l'estructura.

Mentre es descobria la placa els noms dels 23 deportats ribagorçans sonaven en un sentit i respectuós homenatge pronunciats pel president ribagorçà, Marcel Iglesias, que va acabar l'acte amb un "Per la llibertat i la democràcia, Mai més!". En el seu discurs va recordar que aquest monòlit és "un reconeixement a totes aquelles persones nascudes aquí que van ser deportades als camps nazis a la II Guerra Mundial, la majoria dels quals hi van morir (...) Hauríem desitjat que els quatre supervivents veiessin l'homenatge, però mai no és tard per mostrar a les generacions futures la història del que va passar a Europa, per aprendre". Va agrair també la investigació i el treball de l'Amical de Mauthausen i altres camps "gràcies a ells, sabem que 23 persones ribagorçanes van estar en aquests camps, encara que poden ser més, fins i tot. És un nombre alt de deportats, per la gran relació amb França. Per proximitat, hi ha hagut sempre més emigració per motius no sols polítics, sinó també econòmics".

Entre altres paraules, l'alcalde de Graus, Gemma Betorz, va afirmar: "En record a tots aquests ribagorçans morts als camps de concentració, vam decidir ubicar-lo aquí perquè aquesta plaça ja està dedicada a un grausí, la missió del qual va ser important perquè amb la seva tasca com a diplomàtic va salvar desenes de jueus sefardites". Va lamentar la mort en èpoques molt recents de l'últim dels 4 supervivents dels 23 deportats ribagorçans.

El delegat de l'Amical de Mauthausen a l'Aragó, Josep San Martín, va intervenir després del descobriment del monòlit i, juntament amb Fernando Cardoso, soci de l'Amical i oriünd de Castejón de Sos, van oferir a continuació una xerrada a l'Espai Pirineus, incidint en el reconeixement i la filosofia del col·lectiu. "Des de la creació de l'Amical, en plena clandestinitat el 1962, l'objectiu és reconèixer aquests republicans espanyols, el seu sacrifici perquè avui puguem viure en llibertat,

una llibertat que no va ser gratuïta i que s'ha aconseguit gràcies al esforç, la lluita i la mort de moltes persones, entre elles els ribagorçans que commemorem en aquesta placa".

Nebot d'un dels deportats ribagorçans morts, José Delmás, de Chía, va recordar el seu oncle, a qui no va arribar a conèixer, portant a la mà l'última carta que els va enviar. "Conservem la seva darrera carta, del desembre del 39, on diu "Amb fort afecte del vostre fill i germà que no us oblidarà –i l'acompanyava d'una foto seva–. Després, no vam saber res més i es va trigar temps fins que el govern alemany va informar que havia mort. Això és el poc que es pot fer i pensar que serveixi per a generacions futures" –va afegir commogut–.

1 de novembre. Ejea de los Caballeros (Saragossa)
Homenatge a les víctimes del franquisme i, per extensió, a les víctimes de la deportació als camps nazis d'Ejea d'on 7 veïns la van patir. Per part dels deportats va parlar Carlos Espés Lacima, soci de l'Amical i nebot-nét de Ramón Lacima Giménez, deportat a Mauthausen i assassinat a Gusen. Va ressaltar la lluita d'aquestes persones per combatre el feixisme; lluita, per la qual tres van perdre la seva vida.

16 de desembre. Saragossa
Presentació del podcast: *Elisa Garrido, una aragonesa a la Resistència*.

A la Diputació Provincial de Saragossa es va presentar el podcast dedicat a la supervivent de Ravensbrück, Elisa Garrido. Van participar a l'acte, juntament amb diputats provincials, el president de l'Amical, Jo-

an M. Calvo; Pilar Gimeno, neboda d'Elisa i presidenta d'AFAAEM, responsable del projecte, i altres familiars d'Elisa i socis de l'Amical.

El podcast dramatitzat es pot escoltar en aquest enllaç: <https://elisa-garrido.afaem.resonar.org/elisa-garrido-audi documental/>.

CASTELLA - LA MANXA

23 al 26 de setembre. Guadalajara

Sota el títol *Memòria contra l'oblit*, l'ajuntament de Guadalajara va organitzar unes jornades culturals i divulgatives sobre la Guerra d'Espanya i la dictadura franquista. El dia 23, Fernando Martínez, secretari d'Estat de Memòria Democràtica va inaugurar les jornades a la sala d'Art Antonio Buero Vallejo. Aquella mateixa tarda, Concha Díaz, vicepresidenta de l'Amical, va participar a la taula rodona *Fugir d'una guerra per morir en una altra*, moderada per Carlos Olalla, juntament amb Pilar Nova Melle, presidenta de l'Associació de Descendents de l'Exili Espanyol i Juan Pablo Calero, coordinador a Guadalajara del Centre d'Estudis de Castella-La Manxa.

MADRID

13 d'octubre

Coincidint amb la celebració del Fòrum de Malmö, el Centre Sefarad-Israel i l'Ambaixada de Suècia a Ma-

drid van organitzar un acte on responsables de diferents projectes dedicats a la lluita contra la intolerància, discursos d'odi o antisemitisme van exposar les seves idees i iniciatives (Plataforma contra l'antisemitisme/FCJE, Fundació Violeta Friedman, Moviment contra la Intolerància). Concha Díaz, en nom de l'Amical va exposar els objectius i les activitats de la nostra associació.

3 de novembre

La presentació del llibre *Noche y niebla en los campos nazis* de Mónica G. Álvarez, a l'Àmbit Cultural d'El Corte Inglés, va comptar amb la participació de Diego

Blázquez Martín, director general de Memòria Democràtica, i de Concha Díaz Berzosa, vicepresidenta de l'Amical de Mauthausen.

28 d'octubre

Organitzat per Biblioteques Públiques Municipals de Madrid i Centre Sefarad Israel: *Cicle Del llibre a la pantalla. L'Holocaust a través del cinema i la literatu-*

ra. Concha Díaz, vicepresidenta de l'Amical, va participar el 28 d'octubre a la Biblioteca Eugenio Trias, a la taula rodona en línia sobre el llibre *Un saco de canicas* de Joseph Joffo i la seva adaptació cinematogràfica; juntament amb Javier Quevedo, director de la Biblioteca Pública Gerardo Diego; Yessica San Román, directora d'Educació, Holocaust i Antisemitisme de Centre Sefarad-Israel; Raquel Cornago, responsable de programes culturals Radio Sefarad.

25 de novembre

A la Biblioteca Ana María Matute, a la taula rodona en línia sobre el llibre *Els amnèsics* de Geraldine

Schwarz, i sobre la investigació realitzada per als judicis d'Auschwitz i la seva adaptació cinematogràfica *La conspiració del silenci* de Giulio Ricciarelli; juntament amb Javier Quevedo, director de la Biblioteca Pública

Gerardo Diego, i Yessica San Román, directora d'Educació, Holocaust i Antisemitisme de Centre Sefarad-Israel. L'acte va comptar també amb la participació de Concha Díaz.

PAÍS VALENCIÀ

1 d'octubre. Bellreguard (València)

El nostre delegat impartí la conferència *Valencians i valencians deportats als camps nazis* a la Casa de Cultura, a les jornades de memòria democràtica de la localitat.

Cal valorar l'acord del ple de l'Ajuntament del 21 de juliol de 2021 de declarar el 15 d'agost Dia Local de la Memòria, en homenatge a totes les víctimes del nazisme i especialment al veí i llaurador Fernando Seguí García, nascut el 1905 i mort el 15 d'agost de l'any 1941 al camp de concentració de Gusen. Així mateix, l'ajuntament va acordar que el 15 d'agost onegessin a mig pal les banderes oficials de l'Ajuntament en senyal de record, reconeixement, respecte i memòria, i instal·lar al balcó de la casa consistorial, de l'1 al 31 d'agost, una pancarta a la memòria de Fernando Seguí García.

7 d'agost. Fuente la Reina (València)

El nostre delegat al País Valencià, Adrián Blas Mínguez, va participar a l'homenatge en memòria d'Emilio

Tor Moliner, alcalde de la localitat durant la 2a República, i el seu pare, Manuel Tor Navarro, víctimes de la repressió franquista al 1940 a la presó de Saragossa. I en memòria de Rafael Villalba Villalba, assassinat a Mauthausen el 1942.

3 d'octubre. Santa Cruz de Moya (València)

Va tenir lloc un acte en homenatge als guerrillers. L'Amical va estar representada per Adrián Blas Mínguez, delegat al País Valencià. Per primera vegada, després de 20 anys des que ve celebrant-se, va assistir-hi una representació del govern d'Espanya en la persona del secretari d'estat Fernando Martínez.

29 d'octubre. Callosa d'En Sarrià (Alacant)

Atenent la demanda del Col·lectiu per a la Recuperació de la Memòria Històrica, l'Amical de Mauthausen va participar en l'homenatge als callosins deportats als camps nazis, amb la col·laboració de la *Muixeranga* de la Marina Baixa i la *Colla del Pinyol de dolçaina i tabal*. Amb ells es van visitar les carrers on van nèixer

dels dos deportats del poble i es va recordar la seva trajectòria, gràcies a les plaques que ha instal·lat el col·lectiu.

La jornada va acabar amb una xerrada sobre les dones als camps nazis, realitzada pel professor i soci de l'A-

mical Aquil·les Rubio, en la qual va indicar les particularitats i generalitats de la deportació femenina als camps. També es va comptar amb els testimonis que va llegir Maria Jesús Surroca.

4 de novembre. Altea (Alacant)

El delegat al País valencià, Adrián Blas Mínguez, va assistir al lliurament dels mosaics de les comarques de la Marina Alta i la Marina Baja; mosaics dedicats a cadascun dels deportats valencians i confeccionats pel govern de la Generalitat valenciana.

10 de desembre. València

Amb motiu del Dia dels Drets Humans, es va convocar una concentració, amb el lema *Front a la impunitat, Veritat, Justícia i Reparació*, i va comptar amb l'adhesió de la delegació valenciana de l'Amical de Mauthausen, amb més de seixanta organitzacions socials, polítiques i sindicals convocants de l'acte, on va assistir la consellera Rosa Pérez Garijo.

12 de desembre. Canals (València)

El nostre delegat al País Valencià, Adrián Blas Mínguez, va participar a l'entrega de mosaics de la Comarca de la Costera en un acte, com sempre, molt emotiu amb àmplia representació de familiars dels deportats.

En aquest acte, l'alcalde de Canals va fer un gran elogi de la tasca de l'Amical des de la seva fundació als anys 60 del segle passat.

PAÍS BASC

12 juny. Donòstia

La Diputació Guipuscoana va celebrar un homenatge als més de 80 deportats de la província i durant l'acte el Diputat General Markel Olano va reconèixer expressament la "labor silenciosa" que durant les últimes dècades realitzen diverses agrupacions memorialistes, en especial al col·lectiu *La Ilusión* i la *Amical de Mauthausen* "per rescatar de l'oblit les històries i el patiment a què van ser sotmeses" les persones deportades. També va mostrar la seva admiració pel valor i la determinació dels familiars dels deportats a l'hora de preservar aquesta memòria contra corrent. A l'acte van ser convidats familiars de nombrosos deportats guipuscoans, el nostre delegat Juan Francisco Murillo i persones rellevants de la memòria històrica d'Euskadi.

Setembre. Donòstia

El mes de setembre passat el consell sectorial de Memòria Històrica de l'ajuntament de Sant Sebastià ha

admes com a membre permanent del mateix a l'associació Amical de Mauthausen, incorporació rebuda amb entusiasme pels integrants del consell, donat el coneixement del nostre treball a nivell nacional.

El nostre delegat ens informa que estem col·laborant en l'elaboració dels llistats de deportats Donostiarres i en l'organització d'una sèrie d'actes, xerrades i exposicions en memòria seva, pel proper 27 de gener.

Novembre. Oiartzun (Guipúscoa)

Realització d'una sèrie d'actes i exposicions en homenatge a Josefa Sanzberro Echeverria, deportada i assassinada a Sachsenhausen el 28/8/1944, organitzats per l'ajuntament i amb la col·laboració de *La Ilusión*, historiadors i associacions locals i amb la participació de l'Amical de Mauthausen.

ALTRES INFORMACIONS

En rebre la notícia de l'adjudicació del premi ISCAT a Carlos Jiménez Villarejo, li hem transmès la nostra felicitació, recordant la seva actitud sempre de solidaritat i ajuda cap a l'Amical, a la qual ens ha respost de manera efusiva.

Al tancament del butlletí, hem d'anunciar-vos que ja s'han completat els projectes compresos al conveni amb el Ministeri de Presidència: digitalització cintes

de vídeo, fulletó del camp de concentració de Ravensbrück, traducció a l'espanyol del llibre *Joan de Diego, tercer secretari a Mauthausen*, publicació de les memòries d'Eliseu Villalba, *Eliseu Villalba, supervivent de Mauthausen*, i producció de l'exposició *Republicans espanyols víctimes del nazisme*. Al proper butlletí us n'informarem extensament.

RECORDEM A...

Montserrat Franquesa Gòdia, morta el 18/10/2021, sòcia 1502, col·laboradora de l'associació en traduccions de l'alemany.

Àngels Masip Andreu, morta el 17/09/21, sòcia 445, filla del deportat Fernando Masip Arenillas, assassinat a Mauthausen el 18/11/1941.

Dr. Igor Malytsky, membre actiu del Comitè ucraïnès de Mauthausen, va morir el 23 de novembre a l'edat de 96 anys.

Malytsky Igor Fedorovich, nascut el 1925, a Khàrkiv. El seu pare era un comandant de l'Exèrcit Roig, represaliat el 1938. A la primavera de 1943, Igor va ser deportat per a treballar a Alemanya. Al territori de la República Txeca s'escapa del tren. Presoner del camp de concentració de Terezin, Auschwitz (№ 188005), Mauthausen (Linz-3, №78437), membre d'un grup clandestí que operava al camp. Després de la guerra va servir a l'exèrcit soviètic.

Va viure i va treballar a Kharkiv. Científic en el camp de la tecnologia i els processos d'assemblatge a l'enginyeria mecànica, va escriure diversos llibres dels seus records als camps de concentració nazis. Va recopilar

activament memòries i va publicar les memòries d'altres presoners dels camps de concentració nazis. Romandrà a la nostra memòria.

Mikis Theodorakis, músic i antifeixista, va morir a l'edat de 96 anys

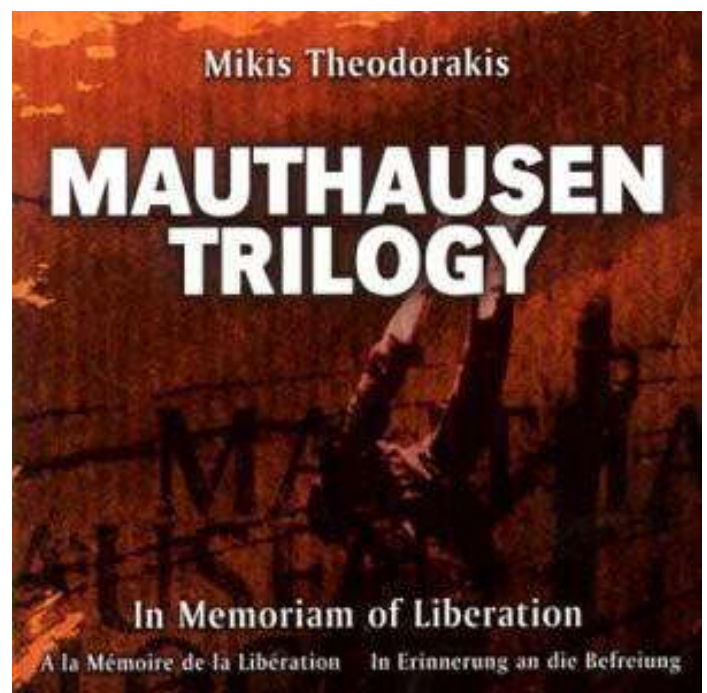
Fa un any, la FIR va felicitar en un butlletí el llegendari compositor i antifeixista grec Mikis Theodorakis pel seu 95 aniversari. Avui ens entristeix la seva mort. Recordem les seves fantàstiques aportacions musicals, les seves diverses composicions, les seves cançons folklòriques i el gran escenari del *Cant General* basat en versos de Pablo Neruda.

El 1964 va estrenar la *Trilogia de Mauthausen*, un homenatge als deportats d'aquest camp de concentració nazi.

Alhora, el recordem com un lluitador antifeixista que va lluitar contra l'ocupació alemanya de Grècia quan

era jove a les files de l'Exèrcit Popular d'Alliberament de Grècia ELAS.

Mikis Theodorakis segueix sent inoblidable com a músic i antifeixista a la FIR i les seves associacions membres.

Viatge a Mauthausen 2022

Estimades, estimats,

Durant aquests dies hem començat a planificar el proper viatge a Mauthausen per participar a les cerimònies que commemoren l'alliberament del camp, previstes el proper mes de maig.

Com bé sabeu, la pandèmia ens ha impedit la participació presencial en les dues darreres edicions, però confiem que la situació sanitària ens permeti fer-ho en aquesta ocasió.

DE VUELTA A LA EXPERIENCIA

Del 13 al 16 de mayo **2022**

Programa

Castillo Hartheim

KZ Ebensee

**Actos internacionales en conmemoración de la liberación de
KZ Gusen y KZ Mauthausen**

Salidas desde Barcelona y Madrid

Precio aproximado 750 € por persona

Incluye viaje ida y vuelta, traslados y hotel en pensión completa

INTERESADOS

SOCIOS (plazas limitadas)

Amical de Mauthausen
Carles Mordoh
Tel. 93 302 75 94
info@amical-mauthausen.org

NO SOCIOS

Viajes Concord
Jordi Soler
Tel. 93 874 61 52
jordi@viatgesconcord.com

**Plazo máximo de inscripción
13.02.2022**

Acròstic Temàtic N.º 24

David Domènech

Situa correctament, en horitzontal i en castellà, totes les definicions i descobriràs, en la línia vertical, el nom d'un camp d'Estònia. Fundat com a camp per a presoners soviètics, des d'agost de 1943 fins a febrer de 1944, fou el centre més important dels 20 camps de treball forçats localitzats a tota Estònia.

1- Milícia alemana paramilitar formada por hombres de 16 a 60 años.

2- Categoría militar formada por soldados sin graduación.

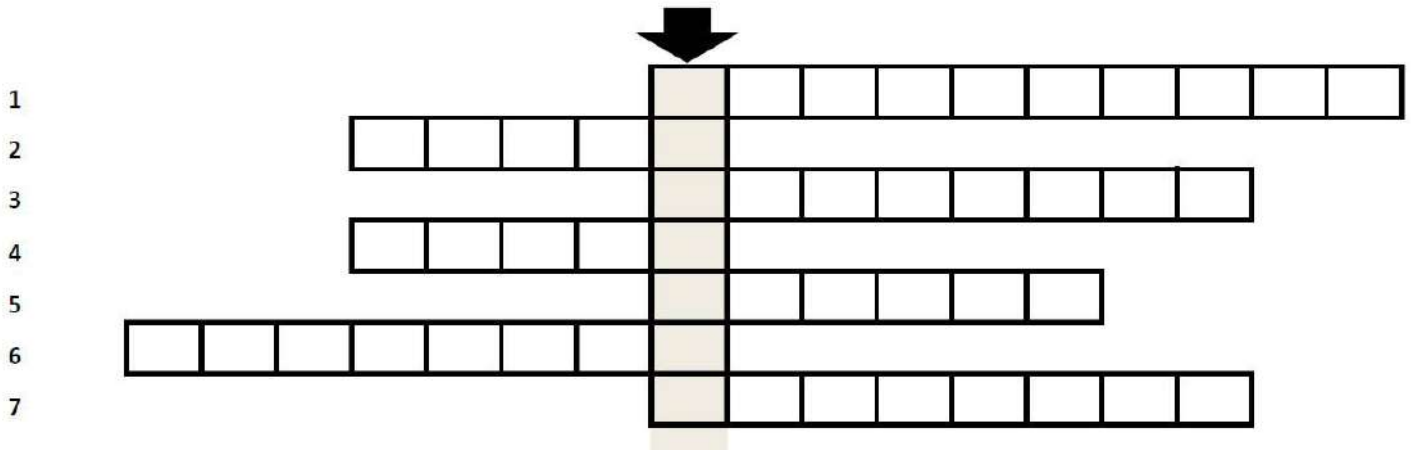
3- Apoderarse de algo arbitrariamente.

4- De nombre Bogdán. Primer ministro búlgaro aliado de Alemania, que adoptó las tesis antisemitas nazis.

5- Aviso o señal de un peligro inminente.

6- Participar en un combate, batalla o guerra.

7- Ciudad de donde salió Rudolf Hess en su viaje a Inglaterra.

Solució al N.º 24

Horizontal: 1- Volkssturm 2- Tropa 3- Incautar 4- Fillov 5- Alarma 6- Combatir 7- Augsburgo
Vertical: Vaivara

1962
2022

AMICAL DE MAUTHAUSEN Y OTROS CAMPOS Y
DE TODAS LAS VÍCTIMAS DEL NAZISMO DE
ESPAÑA

60 AÑOS DE RECUERDO, MEMORIA Y COMPROMISO
60 ANYS DE RECORD, MEMÒRIA I COMPROMÍS

SALUD
SALUT
SAÚDE
OSASUNA